

הכנסת העשרים וארבע

יוזמים: חברי הכנסת מיכאל מלכיאלי
משה ארבל

הצעת חוק-יסוד: הממשלה (בחירות ישירות לראש הממשלה)(הוראת שעה)

הוספת סעיף 13 ב 1. בחוק-יסוד: הממשלה, אחרי סעיף 13א יבוא:

- 13 ב "בחירות ישירות לראשות הממשלה בזמן כהונת הכנסת העשרים וארבע (הוראת שעה)
- (א) על אף האמור בסעיפים 7 עד 10, המועמד להרכיב את הממשלה אשר תבקש את אמון הכנסת העשרים וארבע, ייבחר בבחירות אישיות, כלליות, ישירות, שוות וחשאיות; בסעיף זה "הבחירות הישירות";
- (ב) הבחירות הישירות יתקיימו ביום ג' האחרון שלפני תום 30 הימים מיום תחילתו של סעיף זה;
- (ג) אדם שזכאי היה לבחור בבחירות לכנסת העשרים וארבע, ורק מי שזכאי היה כאמור, זכאי לבחור בבחירות הישירות;
- (ד) בבחירות הישירות, יתמודדו חברי כנסת אשר הגישו את מועמדותם לוועדת הבחירות המרכזית לכנסת, בתוך שבעה ימים מיום תחילתו של סעיף זה, בצירוף חתימותיהם של 20 חברי הכנסת אשר תומכים במועמדותם או יותר;
- (ה) חבר כנסת, רשאי לחתום על תמיכה במועמדותו של מועמד אחד בלבד;

(ו) הגיש מועמד יחיד מועמדות או שנפטרו מועמדים, חדלו מלהיות חברי הכנסת או חזרו בהם ממועמדותם ונותר מועמד יחיד, יתקיימו הבחירות הישירות בהצבעה בעד או נגד המועמד היחיד; לא הגיש אף מועמד את מועמדותו או שחדלו כל המועמדים מלעמוד לבחירה, יתבטלו הבחירות הישירות ויתקיימו בחירות לכנסת ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום שנוצרו הנסיבות כאמור בסעיף קטן זה;

(ז) הבחירות הישירות יתקיימו באמצעות הצבעה בפתק אחד שעליו שם המועמד, לפי דיני וסדרי הבחירות לכנסת העשרים וארבע בהתאמות הנדרשות ולפי פנקס הבוחרים לכנסת העשרים וארבע;

(ח) המועמד שקיבל את המספר הגדול ביותר של קולות כשרים הוא הנבחר, ובלבד שקיבל לפחות 40% מאותם קולות; מועמד יחיד בבחירות הישירות ייבחר אם מספר הקולות הכשרים שניתנו בעדו עלה על מספר הקולות הכשרים שניתנו נגדו; (ט) לא קיבל אף מועמד 40% מהקולות הכשרים או שקיבלו שני מועמדים כל אחד מספר שווה של קולות שהוא 40% או יותר מהקולות הכשרים, יקוימו, כעבור 14 ימים מיום הבחירות, בחירות חוזרות לבחירת אחד משני המועמדים שקיבלו בבחירות הראשונות את המספרים הגדולים ביותר של קולות כשרים; המועמד שקיבל בבחירות החוזרות את המספר הגדול יותר של קולות – הוא הנבחר;

(י) תוצאות הבחירות הישירות יפורסמו ברשומות תוך 8 ימים מיום הבחירות או מיום הבחירות החוזרות אם נתקיימו כאלה;

(יא) המועמד שזכה בבחירות הישירות יחל לכהן מיד עם פרסום תוצאות הבחירות כראש הממשלה המכהנת לפי סעיף קטן 30(ב), וכל סמכויות ראש הממשלה החלופי יעברו אף הן אליו; היה מועמד יחיד והוא לא נבחר כאמור בסעיף קטן (ח), יתקיימו בחירות לכנסת ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום שפורסמו תוצאות הבחירות הישירות;

(יב) המועמד שזכה בבחירות הישירות רשאי להרכיב ממשלה ולהודיע על כך ליושב ראש הכנסת בתוך 90 יום מיום פרסום תוצאות הבחירות; הודיע המועמד כאמור, תכונן הממשלה כאמור בסעיפים קטנים 13(ב), 13(ג) ו-13(ד);

(יג) לא הודיע המועמד שזכה בבחירות הישירות על הקמת ממשלה כאמור בסעיף קטן (יב) או שהודיע כאמור אך הכנסת לא הביעה אמון בממשלה שהציג בתוך שבעה ימים כאמור בסעיף קטן 13(ד), יתקיימו בחירות לכנסת ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום שנוצרו הנסיבות כאמור;

(יד) על אף האמור בכל דין, הכנסת העשרים וארבע לא תיתן אמון בממשלה זולת זו שירכיב המועמד שייבחר בבחירות הישירות; נוצר מצב בתקופת כהונתה של הכנסת העשרים וארבע שבו לפי יתר סעיפי חוק יסוד זה צריך היה לפתוח בהקמת ממשלה זולת ממשלה שבראשה יעמוד מי שנבחר בבחירות הישירות, לא תוקם ממשלה חדשה ויתקיימו בחירות לכנסת ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום שנוצרו הנסיבות כאמור;

(טו) על אף האמור בסעיף קטן 28(ב), הצבעת אי אמון בממשלה במהלך כהונתה של הכנסת העשרים וארבע תהיה בדרך של הצבעת הכנסת ברוב חבריה על שלילת האמון מהממשלה המכהנת ומבלי ליתן אמון בממשלה חלופית; הצביעה הכנסת אי אמון כאמור, רואים את הממשלה כאילו התפטרה ויתקיימו בחירות לכנסת ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום הצבעת אי האמון;

מטרתו של חוק יסוד זה לפתור בהוראת שעה משבר פוליטי מתמשך שמדינת ישראל נקלעה אליו באמצעות בחירות ישירות. הכנסות העשרים ואחת והעשרים ושתיים לא הצליחו ליתן אמון בממשלה כלשהי. הכנסת העשרים ושלוש נתנה אמון בממשלת חילופים אך זו לא הוציאה את שנתה. לאחר הבחירות לכנסת העשרים וארבע נפתחו הליכים להרכבת ממשלה אך דומה כי חבריה אינם מסוגלים להתכנס סביב מועמד להרכבת ממשלה שיוכל לקבל את הרוב הדרוש. לכאורה מתבקש היה להמתין לתום הניסיונות להקמת ממשלה בטרם תפנה הכנסת לבחירות ישירות. אך ככל שחוק יסוד זה ייחקק, והוא יכול להיחקק בידי 61 חברי כנסת לפחות, תהיה בכך הודאה של רוב חברי הכנסת העשרים וארבע כי הכנסת כבר לא תיתן אמון בממשלה כלשהי ללא השינוי המוצע בחוק יסוד זה. לפיכך הכנסת מוותרת על המתנה עקרה לתום ההליכים להרכבת ממשלה לפי סעיפים 8 עד 10 לחוק יסוד: הממשלה. חלף זאת, פונה הכנסת העשרים וארבע לריבון שבחר אותה - לציבור הבוחרים שבפנקס הבוחרים לכנסת העשרים וארבע. הכנסת מבקשת מבוחריה להכריע מי יוכל להרכיב ממשלה בתקופת כהונתה. לאחר ארבע מערכות בחירות רצופות לכנסת מתברר כי אין טעם בסבבי בחירות נוספים לכנסת. המוצא למשבר המתמשך הוא הכרעה ישירה של הבוחר מי ראוי לעמוד בראשות הממשלה.

לנוכח המשבר הפוליטי המתמשך, שמתקיים לצד אתגרים בריאותיים, ביטחוניים, מדיניים וכלכליים כבדים ביותר, מתבקשת הכרעה בהקדם האפשרי. לפיכך מוצע שלא לפתוח את פנקס הבוחרים שהוכן לקראת הבחירות לכנסת העשרים וארבע. למעשה, חוזרת הכנסת העשרים וארבע למי שבחר בה ומבקשת את הנחייתו באשר להמשך ההליכים להקמת ממשלה. מצב שבו מקיימים בחירות מבלי לכלול מצטרפים חדשים לספר הבוחרים מוכר בדיני בחירות והוא נוהג הלכה למעשה בבחירות לרשויות מקומיות בשני סבבים לפי אותו פנקס בוחרים.

לצד ההכרח בתיקון ובשינוי מידיים, הצעת חוק יסוד זו מבקשת למנוע זעזועים בשיטת המשטר ונמנעת מלשנות כללי משחק יסודיים בהליך מהיר ובתוך כדי המשחק הפוליטי. לפיכך, הצעת חוק יסוד זו עוסקת בהוראת שעה והיא אינה קובעת מנגנון הכרעה למצבים עתידיים דומים. חשוב מכך, לא מוצע להקים רשות מבצעת הנהנית באופן ישיר מאמון העם באופן בלתי תלוי באמון הכנסת. מוצע כי בחירת הציבור תתבטא בקביעת המועמד שיוכל ליהנות מאמון הכנסת העשרים וארבע. ככל שהכנסת העשרים וארבע תימנע מליתן אמון במועמד שיבחר הציבור או תבחר לשלול את האמון מן המועמד שנבחר בידי הציבור, הרי שדין הממשלה יהיה כדין ממשלה שאין בה אמון. יחד עם זאת, עם התמשכות ההליכים להרכבת ממשלה יציבה, מתגבר הויכוח באשר לשאלה מי צריך לעמוד בראשות ממשלת המעבר. לפיכך מוצע כי מי שייבחר בבחירות הישירות יהפוך מיד עם בחירתו לראש ממשלת המעבר עד לכינונה של ממשלה חדשה. כמו כן, מתוך כבוד להכרעת הריבון, וכדי לתמרץ הקמת ממשלה ועל מנת לשבור את המצב הנוכחי המתמשך, מוצע לתת למועמד שייבחר בבחירות הישירות בלעדיות על היכולת להקים ולקיים ממשלה בכנסת העשרים וארבע. ככל שתבחר הכנסת העשרים וארבע להימנע מליתן בו אמון או לשלול ממנו את אמונה חרף בחירת העם בו, יהיה

עליה להתפזר ורק הכנסת הבאה תוכל ליתן אמון בכל אחד מחבריה. כך ייווצר תמריץ להקמתה של ממשלה יציבה הנשענת על לגיטימציה של בחירתו הישירה של הציבור. הצעת חוק יסוד זו מבקשת לשמר את כל דיני ונוהלי הבחירות המקובלים בבחירות לכנסת ונמנעת משינויים שיגררו עיכוב ביכולת לבצע את הבחירות ועיכוב בעצם חקיקתה. לפיכך היא קובעת כי כל דיני וסדרי הבחירות לכנסת העשרים וארבע יחולו על הבחירות הישירות בהתאמות הנדרשות. שיטת הבחירה הישירה לקוחה מזו המקובלת ביחס לבחירת ראשי רשויות מקומיות. מועמד זוכה בבחירות אם קיבל את מירב הקולות ולא פחות מארבעים אחוזים מהקולות הכשרים. ככל שלא ימצא מועמד כזה ייערך סיבוב בחירות שני לאחר ארבעה עשר יום. תכליתה של הצעת חוק יסוד זו היא אפוא לחלץ את מדינת ישראל מן המבוי הסתום הפוליטי שאליו נקלעה וזאת על פי הדרכת חז"ל בגמרא במסכת ברכות (דף נה) שלפיה "אין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן נמלכין בציבור".

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום